

NOVÉ INSTITUTY INSPIROVANÉ COMMON LAW V ČESKÉM TRESTNÍM ŘÍZENÍ

ALENA KRISTKOVÁ

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá instituty inspirované common law, které byly nově zavedeny do českého trestního procesu. Dohoda o vině a trestu a institut spolupracujícího obviněného mají za úkol trestní řízení zefektivnit. Stinnou stránkou zavádění našemu právu cizích institutů se jeví být rozpor s některými základními zásadami trestního řízení – především se zásadou legality, oficiality, zásadou volného hodnocení důkazů nebo se zásadou nemo tenetur.

Key words in original language

Základní zásady trestního řízení, efektivita, dohoda o vině a trestu, spolupracující obviněný.

Abstract

This contribution deals with new concepts inspired by common law which have been regulated in the Czech criminal procedure so far. Agreements on guilt and punishment and collaborating witness have potential to make the criminal procedure more effective. The drawback is that these concepts contradict some essential principles of the criminal procedure, especially the principle of legality, formality, principle of free evaluation of evidence or the principle nemo tenetur.

Key words

Essential principles of criminal procedure, efficiency, agreement on guilt and punishment, collaborating witness.

1. ÚVAHA NA ÚVOD

České trestní řízení v posledních letech podléhá mnoha koncepčním změnám, které mají za cíl trestní proces zefektivnit. Časté nářky zaznívají na adresu příliš dlouhého řízení a stigmatizaci obviněných, která z dlouhého řízení plyne. Zaváděny jsou tedy instituty, které jsou často inspirované systémem common law, který ovšem nedisponuje tak propracovaným konceptem dogmat, na jejichž základě jsou formulovány základní, stěžejní zásady kontinentálního procesu. Jelikož dosavadní systém nepřinášel kýžené výsledky, objevila se snaha řešit „kontinentální problémy“ pomocí cizích institutů, se snahou alespoň částečně je včlenit do trestního procesu tak, aby základním dogmatům neodporovaly.

Výsledkem je tak například pronikání zásady oportunitity do trestního řízení založeného původně výlučně na zásadě legality (státní zástupce

stíhá všechny trestné činy, o kterých se dozví - § 2 odst. 3 trestní řádu). Nejnověji byl do trestního řádu zákonem č. 193/2012 Sb. zaveden nový odklon v podobě dohody o vině a trestu. Tím stejným zákonem byla zakotvena taktéž zásadní změna v pojetí institutu tzv. spolupracujícího obviněného. Věcný záměr trestního řádu počítá také se zavedením tzv. soukromé, resp. subsidiární žaloby, které ovšem podkopávají zásadu oficiality. Pavel Šámal vyjádřil již před více než 10-ti lety názor, že „[...] ačkoliv je systém common law postaven na odlišných principech, nemělo by to automaticky znamenat, že některé jeho prvky či instituty nelze přejímat, zdokonalovat a zavádět. Smyslem je vytvořit moderní trestněprocesní systém odpovídající současným poznatkům vědy i praxe, nikoli násilné přebírání a začleňování dohavadovacího řízení (plea bargain), tak jak je uplatňováno v angloamerickém právním systému.“¹

Kterým směrem se ale budou ubírat základní zásady trestního řízení, především zásada legality, materiální pravdy či zásada oficiality? Jak se účinná právní úprava vypořádala se základními dogmaty českého trestního řízení?

2. ZÁKLADNÍ ZÁSADY ČESKÉHO TRESTNÍHO ŘÍZENÍ (VERSUS ZÁSADY ZEMÍ COMMON LAW)

Na tomto místě je uvedeno několik tradičních zásad, charakteristických pro kontinentální trestní řízení, a tudíž i pro český trestní proces, které jsou ovšem v rozporu se zásadami ovládacími trestní řízení v systému common law. Rozdílnost základních zásad je zapříčiněna již faktem, že v kontinentálních systémech trestního práva je kladen důraz na zájem společnosti na tom, aby byly trestné činy objasněny a viníci potrestáni. V systému common law je kladen důraz spíše na ochranu zájmu soukromého, a to i v trestních případech. Tato disbalance nutně zapříčiňuje rozdílnost v pojetí systému základních zásad.

Zásada oficiality a zásada vyhledávací

Základní zásadou trestního řízení je především zásada oficiality, tedy že orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti (§ 2 odst. 4 zákona č. 41/1961 Sb., trestní řád). Zajímavé je, že tato zásada, tak charakteristická pro české trestní řízení, se v našem prostředí vyvíjela pozvolna. Fenyk uvádí, že trestní proces byl původně upravenou verzí procesu civilního (obžalovacího), kde byl prostor pro zahájení řízení ponechán stranám sporu. Teprve až po bitvě na Bílé Hoře (1620) začal stát přebírat odpovědnost za stíhání činů, které byly prohlášeny za trestné, a vybavil příslušné orgány činné v trestním řízení veřejnou mocí, aby tento úkol mohly i bez přispění obviněného

---

¹ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: ASPI, 1999. 403 s. ISBN 8085963892. S. 14.

nebo poškozeného splnit samy.² Zásada vyhledávací přímo souvisí se zásadou oficiality, orgány činné v trestním řízení objasňují i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby obviněné. Postupují tak z úřední povinnosti.

Zásadu oficiality naopak nelze považovat za základní zásadu v systému common law. Trestní řízení je zde daleko více privatizované, než jak jej známe ve většině zemí kontinentálního systému. Strany zde samy vyhledávají, navrhují a provádějí důkazy. Naopak v českém trestním řízení je stát primárně tím, kdo důkazy vyhledává a provádí. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby obviněné. Právním obviněného je naopak neobviňovat sám sebe (zásada nemo tenetur se ipsum accusare), ten tudíž nemusí vypovídat ke svému obvinění ani jinak přispívat k vyšetřování trestného činu.³

Zásada materiální pravdy

Trestní řád v § 2 odst. 5, že „Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.“ Povinnost zjistit pravdu je uložena státním orgánům (policie, veřejná žaloba, soud) a navazuje na zásadu oficiality a zásadu vyhledávací. Zejména k této zásadě se váže veřejný zájem, protože stát nemůže připustit, aby orgány činné v trestním řízení prováděly důkazy jen v neprospěch a rezignovaly na podstatu veřejného zájmu (zájem na spravedlivém rozhodnutí).⁴

Opakem zásady materiální pravdy je zásada pravdy formální. V common law systému platí zásada, že vina musí být prokázána beyond a reasonable doubt, mimo rozumné pochybnosti. Soud nezastává úlohu vyhledávat důkazy, je garantem zákonného procesu. Důkazy navrhují a provádějí strany řízení. Na základě důkazů předložených stranami potom porota rozhoduje o vině, jestliže usoudí,

---

² FENYK, Jaroslav. Základní zásady trestního řízení – dogmata nebo stigmata? In: *Pocta Dagmar Císařové k 80. narozeninám*. 2012 (dosud nevyšel).

³ Srov. k tomu např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci Murray vs. Spojené Království (stížnost č. 14310/88) a věc Telfner vs. Rakousko (stížnost č. 33501/96).

⁴ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první*. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2001, svazek 62, 215 s. S. 170.

že provedené důkazy vinu obžalovaného prokazují mimo rozumné pochybnosti.⁵

Zásada legality vs. zásada oportunity

Zásada legality, která stanoví, že státní zástupce stíhá všechny trestné činy, o kterých se dozví, je považována za specifikaci zásady oficiality v otázce zahájení trestního řízení.⁶ Zásada oportunity je opakem zásady legality, tato státnímu zástupci umožňuje v konkrétním případě některé trestné činy nestíhat. Oportunita je koncipována v našem trestním řízení spíše jako výjimka, avšak oněch výjimek se v trestním řádu nachází čím dál víc. Důvodem zavádění prvků oportunity je opět snaha řízení zefektivnit a zrychlit, nezatěžovat zejména soudy méně závažnými kauzami. Za projev oportunity v trestním řádu lze považovat zejména odklony v trestním řízení, kritéria neúčelnosti trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. a), b), c) nebo také neudělení souhlasu poškozeného s trestním stíháním dle § 163a. Otázkou je, jak se se vztahem těchto dvou protichůdných zásad vypořádá nově připravovaný trestní řád. Věcný záměr operuje s oběma zásadami, avšak jejich vztah není v záměru přesně vyřešen.⁷

3. NOVÉ INSTITUTY V TRESTNÍM PROCESU VS. ZÁKLADNÍ ZÁSADY

Instituty, českému trestnímu řízení primárně cizí, inspirované systémem common law, kterými se v této práci budu zabývat, jsou dohoda o vině a trestu a spolupracující obviněný.

DOHODA O VINĚ A TRESTU

Tento institut byl do trestního řádu zaveden zákonem č. 193/2012 Sb., účinná je tato právní úprava tedy teprve několik měsíců. Vládní návrh

---

⁵ Jelikož v USA rozhoduje ve věcech závažných trestných činů o vině porota, probíhají často diskuse o významu fráze „*beyond a reasonable doubt*“, jak velká musí být pochybnost, aby již byla mimo rámec „rozumné pochybnosti“ a co vlastně znamená pojem „pochybnost“. Srov. např. WHITMAN, James. What are the origins of "Reasonable doubt"? [online]. Yale Law School [cit. 21. 10. 2012]. Dostupné z: <http://www.law.yale.edu/news/6300.htm>.

⁶ Srov. např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010. 784 s. ISBN 978-80-87212-30-1. S. 133.

⁷ Srov. k tomuto FENYK, Jaroslav. Zásada legality nebo oportunity v novém trestním řízení? In: DÁVID, Radovan a kol. (eds.). *Dny práva – Days of Law – 2010* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 21. 10. 2012]. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Fenyk_Jaroslav_\(4085\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Fenyk_Jaroslav_(4085).pdf).

však nebyl prvním pokusem o zavedení tohoto institutu – první pokusy o zavedení byly provedeny již v letech 2005, 2006 a 2007.⁸

Obecně je cílem dohod o vině a trestu předcházet složitému, rozsáhlému dokazování v některých případech, obviněný učiní doznání, čímž je důkazní situace velice usnadněna a jako protihodnotu obviněný očekává zmírnění trestu (v podobě snížení hranice trestní sazby či nestíhání za některé skutky). Pamatováno je obvykle i na práva poškozených, kteří by se v případě dohody a trestu měli dočkat odškodnění. Zákonná úprava obsažená v trestním řádu se však od tohoto pojetí do jisté míry odchyluje, a to zejména v otázce benefitu pro obviněného v podobě zmírnění trestu, ačkoliv praktici poukazují na to, že i před účinností právní úpravy dohody o vině a trestu probíhala zákulisní jednání tohoto typu mezi státním zástupcem a obviněným. Není tedy důvod domnívat se, že takové praktiky nebudou pokračovat, ačkoliv je právní úprava výslovně nepřipouští.

Česká odborná veřejnost není názorově jednotná v otázce institutu dohody o vině a trestu. Na jedné straně stojí zrychlení řízení a odbřemenění soudů, na druhé straně je však třeba zohlednit podlamování základních zásad trestního procesu jako jsou např. zásada bezprostřednosti, ústnosti, veřejnosti a tvorby přesvědčení na základě projednání, které vedou k ukládání neadekvátně mírných trestů.⁹

Nicméně v Evropě je diskutovaný institut již poměrně známý a využívaný. Zaveden je již na příklad v Itálii, Španělsku, Polsku nebo na Slovensku¹⁰. Korbela a Brňáková poukazují na to, že dohoda o vině a trestu výrazně přispěje k urychlení řízení především z toho důvodu, že přibližně 50–55 % pachatelů se k trestnému činu dozná (u bagatelních nedbalostních trestných činů se doznání může pohybovat až kolem 75–80 %, v rámci obecné kriminality přibližně 65 %, u hospodářských trestných činů cca 45 %, v závažnějších případech je

---

⁸ Srov. např. Musilův příspěvek k tomuto stavu, Musil zároveň kritizuje, že se k tak zásadnímu tématu nerozvinula v té době větší odborná diskuse. MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1, s. 4. ISSN 1210-9150.

⁹ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, KRATOCHVÍL, Vladimír. Jsou dohody v trestním řízení přípustné a nutné? *Kriminalistika*. 2004, roč. 33, č. 3. s. 240. ISSN 1210-9150.

¹⁰ Institut dohody o vině a trestu je na Slovensku přijímán převážně kladně, srov. k tomu např.: POKEINOVÁ, Margita. Mimoriadne zníženie trestu v konaní o dohode o vine a treste. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 4. s. 552 an. ISSN 1335-6461. SYROVÝ, Ivan. Nárok na dohodu o vine a treste. *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 8. s. 1712 an. ISSN 1335-6461. JALČ, Adrián. K niektorým aspektom dohodovacieho konania v trestnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 11, č. 4, s. 106 an. ISSN 1213-5313.

výskyt doznání minimální).¹¹ Také Růžička a Šabata jsou zastánci tohoto institutu, považují jej za prostředek k efektivnímu boji s kriminalitou všeho druhu.¹²

Vraťme se ale ke konkrétní podobě české úpravy obsažené v trestním řádu. České pojetí institutu není výrazně kontroverzní, určité zásady trestního řízení jsou však odsunuty do pozadí ve prospěch rychlosti řízení. Nebudu se na tomto místě zabývat detailně úpravou, zmíněny budou pouze určité aspekty důležité pro demonstraci dopadu úpravy na základní zásady.

Dohodu uzavírá státní zástupce s obviněným. Obviněný však nemá nárok na uzavření dohody i při splnění dalších podmínek (výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný – viz § 175a odst. 1 trestního řádu). Je pouze na diskreci státního zástupce, zda dohodu s obviněným uzavře. Toto rozhodnutí státního zástupce nemá ani formu usnesení, takže není možné jej napadnout stížností nebo jakkoliv jinak. Dohodu není možné sjednat v případech zvláště závažných zločinů a v případě řízení proti uprchlému, což s sebou nese jistě etický aspekt. Pokud státní zástupce usoudí, že je záhodno s obviněným dohodu sjednat, obviněný se dozná k činu a začne proces „vyjednávání“ o trestu. Povinností státního zástupce je přizvat k dohodě i poškozeného. Doznání obviněného musí být dostatečně důvěryhodné v tom smyslu, že na základě opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nevznikly důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho doznání. Vyrovnání této disproporce mezi obviněným a státním zástupcem má být zajištěno přítomností obhájce obviněného.

Pro vyjednávání o trestu však právní úprava neposkytuje žádné zvláštní podmínky. Trestní sazba musí být tedy sjednána v rámci zákonné trestní sazby. O tom, že by se obviněnému „odpustily“ některé spáchané skutky taktéž v zákoně není řeč, otázkou však je, jak je již zmíněno výše, jaká bude skutečná praxe v oblasti tohoto „odpouštění“. Sjednat lze dokonce i dohodu obsahující ochranné opatření. Dohoda následně podléhá schválení soudu. Soud má několik možností, jak rozhodnout: dohodu schválí odsuzujícím rozsudkem, dohodu neschválí, protože je nesprávná nebo nepřiměřená (z hlediska skutkového stavu, výše trestu, výše náhrady škody, pokud byla porušena práva obviněného - zejména jeho právo na obhájce atp.), soud nařídí předběžné projednání návrhu dohody o vině a trestu. Jednání o dohodě probíhá ve veřejném zasedání, dokazování je omezeno v podstatě na výsledky obviněného, soud vychází ze skutkového stavu zjištěného v přípravném řízení. Odvolání potom

---

¹¹ KORBEL, František, BRŇÁKOVÁ, Simona. Dohoda o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2008, roč. 8, č. 9. s. 271 an. ISSN 1213-5313.

¹² Viz RŮŽIČKA, Miroslav, ŠABATA, Karel. Dohoda o vině a trestu de lege ferenda v České republice a možnosti využití slovenské právní úpravy. *Státní zastupitelství*. 2009, roč. 7, č. 6. s. 7. ISSN 1214-3758.

může obviněný podat pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl.

Už na první pohled je zřejmé, že právní úprava není v plném souladu s některými zásadami charakteristickými pro trestní proces. Dochází k prohlubování zásady oportunity v neprospěch zásady legality, dohodu lze pojmout jako další druh odklonu v trestním řízení. V rozporu se zásadou materiální pravdy je doznání obviněného, které je jednou z podmínek při uzavírání dohody. Doznání je sice třeba hodnotit společně s dalším zjištěným skutkovým stavem, nicméně toto pojetí rozhodně připouští pochybnosti o tom, zda bude skutkový stav prokázán tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti. Doznání, resp. prohlášení obviněného o vině bude mít pravděpodobně podobný charakter jako doznání obviněného při uzavírání narovnání. Takové doznání nebude bráno v potaz v případě, že se nakonec bude konat standardní řízení.

Co vzbuzuje však velké rozpaky, je úloha soudu při schvalování dohody. Jedná se o rozpor se zásadou volného hodnocení důkazů a zásadou bezprostřednosti, která je odrazem přesunutí těžiště dokazování před soud. V případě dohody o vině a trestu před soudem rozhodně těžiště dokazování nebude. Soud zde hraje pouze roli procesního garanta, což se již v jistých aspektech přibližuje roli soudce v systémech common law.

Problém vzniká i s uplatněním zásady vyhledávací. Podle této zásady orgány činné v trestním řízení objasňují i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby obviněného. Pokud je však hlavní pozornost orgánů činných v trestním řízení upřena pouze k doznání obviněného, které nesmí být na základě dalšího skutkového stavu vzbuzovat pochybnosti, vyhledávací zásada tak není plně uplatněna dle svého materiálního významu.¹³

Zásada volného hodnocení důkazů je taktéž narušena, neboť doznání obviněného je přikládán větší význam než ostatním opatřeným důkazům. Zásady ústnosti, veřejnosti a bezprostřednosti trpí taktéž, neboť před soudem probíhá pouze schvalování dohody, dokazování je, jak bylo řečeno výše, významně redukováno. Hlavní část dohadování o vině a trestu probíhá v přípravném řízení, v němž se tyto tři zásady

---

¹³ Podobná situace nastává v případě tzv. **nesporných skutečností**. Tento institut byl zaveden tzv. velkou novelou trestního řádu v roce 2001. Samosoudce může podle § 314b odst. 2 trestního řádu vyslechnout obviněného k tomu, které skutečnosti považuje za nesporné a zda souhlasí s tím, aby takové skutečnosti nebyly dále v hlavním líčení předmětem dokazování.

neuplatňují. Musil se domnívá, že podobné praktiky jsou již znakem tzv. kabinetní justice.¹⁴

Dalším problémem, je z mého pohledu i fakt, že v rámci dohody lze sjednat i uložení ochranného opatření. Dovolím si zde citovat doc. Vantucha: „Konečným účelem [ochranného opatření – pozn. autorky] je odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem, ale také léčba a izolace osob nepřičetných či méně přičetných, která vystupuje do popředí právě u zabezpečovací detence. Ochranná opatření v sobě na rozdíl od trestů neobsahují odsudek činu.“¹⁵ Právě z tohoto důvodu se domnívám, že ochranné opatření by mělo být uloženo autoritativně soudem, a ne sjednáno v rámci dohody.

SPOLUPRACUJÍCÍ OBVINĚNÝ

Tento institut byl do trestního řádu včleněn novelou s účinností od 1. ledna 2010.¹⁶ Slouží jako instrument odhalování závažné organizované kriminality, kde obvykle probíhá náročné dokazování, které má významný vliv na délku řízení. Zákonem č. 193/2012 Sb. však byl institut novelizován tak, aby bylo umožněno jeho širší použití. Institut spolupracujícího obviněného je inspirován institutem tzv. korunního svědka, který je vlastní systému common law.

Korunní svědek je svědkem koruny (Anglie), tedy státu, je svědkem obžaloby – odtud tedy název korunní svědek (crown witness). Podstatou tohoto institutu je svědectví pachatele, resp. spolupachatele v rámci širší organizované skupiny, který poskytne straně obžaloby svědectví, které povede k odhalení významných důkazů a usnadní tak vyšetřování trestné činnosti, které by jinak bylo velmi ztíženo (nebo by bylo takřka nemožné důkazy poskytnuté korunním svědkem získat). Jako „odměna“ je svědkovi poskytnuto určité beneficium v podobě ukládaného trestu, který může být buď zmírněn, nebo může být dokonce upuštěno od potrestání.

V Evropě lze pozorovat inspiraci tímto institutem přibližně od 70. let 20. století v souvislosti s potíráním terorismu a organizované kriminality. Takto byl institut zaveden roku 1989 v Německu (Kronzeuge), roku 1991 v Itálii (pentiti) a v roce 1997 v Polsku¹⁷

---

¹⁴ Viz MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1, s. 20. ISSN 1210-9150.

¹⁵ VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku [online]. *Právní rádce* [cit. 2010-12-31]. Dostupné z: http://pravniradce.ihned.cz/c4-10078240-40206950-F00000_d-ochranna-opatreni-v-trestnim-zakoniku.

¹⁶ Zákon č. 41/2009 Sb.

¹⁷ Protože šlo o velmi netradiční a kontroverzní institut, s nímž polské trestní právo nemělo do té doby žádné zkušenosti, byla platnost tohoto zákona časově omezena do 1. 9. 2001. Na základě vyhodnocení praktické aplikace zákona poté došlo k několika novelizacím a jeho platnost byla prodlužována

(świadek koronny).¹⁸ Důvodem, proč je institut korunního svědka používán právě v souvislosti s organizovanou kriminalitou, je její specifikum spočívající zejména v:¹⁹

- Profesionalita organizovaných zločineckých struktur.
- Profesionální zločinci věnují maximální úsilí, aby svou činností skryli. Organizovaný zločin taktéž čím dál častěji infiltruje do řad policie i jiných veřejnoprávních struktur. Díky této infiltraci může být potom skupina včas informována o možných akcích proti ní vedených.
- Mlčenlivost členů takových skupin. Jelikož jsou skupiny obvykle rozsáhlejšího charakteru, se členy i na vlivných místech, je třeba klást důraz na mlčenlivost členů. Porušení mlčenlivosti bývá spojeno s vážnými důsledky, včetně smrti, ublížení členům rodiny atd. Obvinění členové skupiny tedy musí být výrazně motivováni, aby byli ochotni svědčit jako korunní svědci.
- Hierarchická struktura organizovaných skupin. Mozky skupiny jsou důsledně odděleny od řadových vykonavatelů trestné činnosti, kteří mohou být velice rychle nahrazeni jinými vykonavateli.

Zastánci zavádění obdoby tzv. korunního svědka argumentují především efektivitou²⁰ při stíhání závažné, zejména organizované

Srov. MUSIL, Jan. Nová polská publikace o organizované kriminalitě, korunním svědkovi a terorismu [online]. *Ministerstvo vnitra ČR* [cit. 2012-10-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/nova-polska-publikace-o-organizovane-kriminalite-korunnim-svedkovi-a-terorismu.aspx>.

¹⁸ MUSIL, Jan. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 4, s. 21. ISSN 1211-2860.

¹⁹ Kritéria převzata z: SCHRAMHAUSER, Jan. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 12, č. 1, s. 11. ISSN 1213-5313.

²⁰ Původní úprava spolupracujícího obviněného byla značně neefektivní, proto došlo k novelizaci. Původní úprava zavedená v roce 2010 byla totiž poprvé aplikována o rok později. Server ČT24 uvádí ve své zprávě ze dne 6. 1. 2011, že „Obviněnému poprvé spolupráce zkrátila trest“. Sníženou sankci za spolupráci obviněného při rozkrývání organizované drogové trestné činnosti uložil Krajský soud v Ústí nad Labem. V tomto případě se jednalo o dva spolupachatele, přičemž jeden z nich byl označen jako spolupracující obviněný, čímž si vysloužil trest odnětí svobody v délce trvání pěti let na rozdíl od svého kolegy, který byl odsouzen k deseti letům trestu odnětí svobody. ČT24: Obviněnému poprvé spolupráce zkrátila trest [online]. 2011 [cit. 2012-10-13]. Dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/111863-obvinenemu-poprve-spoluprace-zkratila-trest/>.

kriminality, s čímž souvisí zrychlení řízení. Především odpadá zdoluhavé dokazování, jelikož korunní svědek sám poskytne důležité důkazy, které by jinak byly těžko získatelné. Argumentace odpůrců se opírá zejména o ohrožení zásad trestního řízení - zásady legality, zásady nemo tenetur se ipsum accusare, kritizovaný je taktéž fakt, že se z obviněného stává svědek, čímž se mění jeho procesní role.²¹

Právě argumentace zdůrazňující rozpor se základními zásadami trestního řízení je pro tento příspěvek směrodatná. Předtím je třeba zdůraznit určité aspekty současné právní úpravy spolupracujícího obviněného obsažené v trestním řádu.

Úprava je obsažena v § 178a trestního řádu. Obviněný může být označen jako spolupracující, jestliže se jedná o spáchání zločinu. Předchozí úprava toto označení povolovala jen v případě zvlášť závažného zločinu, lze tedy pozorovat určitý posun směrem k hojnějšímu využívání v praxi. K tomu, aby byl obviněný označen za spolupracujícího, musí splnit určité podmínky: oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobily významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, dozná se k činu, pro který je stíhán, prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný. Pokud jsou tyto podmínky splněny, může státní zástupce takovou osobu označit v obžalobě za spolupracujícího obviněného. Benefit potom může spolupracující obviněný spatřovat v tom, že jestliže splní podmínky uvedených v § 178a odst. 2 trestního řádu, může státní zástupce v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání.²² Trestní zákoník potom v § 46 uvádí, že „Soud upustí od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný [...]“. § 58 odst. 4 dále stanoví, že „Soud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také pachateli označenému jako spolupracující obviněný, jsou-li splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 trestního řádu [...]“.

Na první pohled je zřejmá disproporce mezi povinnostmi obviněného a možnými benefity pro něj z označení spolupracující obviněný vyplývajícími. Je narušena právní jistota obviněného, že za poskytnuté svědectví, které pro něj může znamenat i ohrožení jeho života či života jeho blízkých, se mu dostane adekvátně sníženého trestu, resp. že bude upuštěno od potrestání. Je pouze na uvážení státního zástupce, zda v obžalobě označí obviněného za spolupracujícího a stejně tak je na uvážení soudu, zda upustí od potrestání anebo zda alespoň obviněnému uloží trest pod dolní hranicí trestní sazby.

---

²¹ Rozdělení i argumentace viz: MUSIL, Jan. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 4, s. 9 an. ISSN 1211-2860.

²² Alternativa upuštění od potrestání je nově zavedena novelou č. 193/2012 Sb. Do té doby existovala pouze možnost mimořádného snížení trestní sazby podle § 58 odst. 4 trestního zákoníku.

Opět dochází k dalšímu prolamování zásady legality ve prospěch zásady oportunity. Jako protiváha ale často slouží argument, že je možné takovou výjimku akceptovat, neboť převažuje zájem společnosti na potrestání celé organizované skupiny nad zájmem na potrestání jednotlivce. Zájem na potrestání takového jednotlivce není tak významný vedle faktu, že tento jednatel může významně pomoci rozkrýt závažnou kriminalitu.

Zásada nemo tenetur je narušena taktéž, neboť obviněný je motivován potenciálním dobrodiním upuštění od potrestání, resp. uložením trestu pod dolní hranici trestní sazby. Obviněný je tak tlačěn do učinění výpovědi, je lákán na vidinu nízkého trestu. Avšak vzhledem k výše řečenému faktu, totiž že dohoda v průběhu vyšetřování na tom, že v obžalobě obviněný bude označen jako spolupracující, je pouze v rovině neformální. Pokud státní zástupce nakonec, ještě před podáním obžaloby, usoudí, že výpověď obviněného zásadním způsobem nepřispěla k odhalení zločinu spáchaného ve spojitosti s organizovanou zločineckou skupinou, obviněného v obžalobě neoznačí jako spolupracujícího, a tudíž obviněný nemůže očekávat žádné výhody při ukládání trestu. Takový postup státního zástupce není nijak sankcionovatelný. V krajním případě může dojít ze strany vyšetřujících orgánů k příslibu označení obviněného za spolupracujícího, který bude však již od počátku vědomě nepravdivý. Příslib by tedy mohl být učiněn pouze s cílem vylákat z obviněného informace důležité pro trestní řízení. Takový postup by byl hrubým porušením zásady nemo tenetur. Nicméně může k takové praxi docházet, protože k tomu, aby byl obviněný označen jako spolupracující, nestačí pouze splnění podmínek uvedených v § 178a odst. 1 písm. a), b), c), státní zástupce ještě musí usoudit, že takové označení je potřebné vzhledem k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, a to i s přihlédnutím k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal a jaké následky svým jednáním způsobil. Avšak i při splnění všech těchto kritérií, je označení za spolupracujícího obviněného pouze a jen na úvaze státního zástupce. K posílení právní jistoty a k neporušování zásady nemo tenetur by mohla vést úprava, na základě které by státní zástupce rozhodoval usnesením o tom, zda bude obviněný na základě své výpovědi (a při splnění dalších podmínek) označen v obžalobě za spolupracujícího.²³ Usnesení by samozřejmě obsahovalo přesné odůvodnění, proč se státní zástupce rozhodl obviněného označit za spolupracujícího nebo ne. Proti usnesení by bylo možné podat stížnost.

---

²³ Srov. např. SCHRAMHAUSER, Jan. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 12, č. 1, s. 13. ISSN 1213-5313.

4. ZÁVĚREM

Zavádění prvků, které jsou kontinentálnímu systému trestního práva cizí, je dnes v mnoha evropských státech samozřejmostí. Česká republika se musí, stejně tak jako ostatní země náležející do kontinentálního systému, potýkat se základním dilematem, které prvky common law nutně přináší – jaký bude dál osud trestního řízení, když budeme nadále oslabovat základní zásady, a to především zásadu oficality a legality?

Protiváhu tvoří zefektivnění trestního řízení, které je třeba zároveň adaptovat na určité druhy kriminality, zejména na organizovanou trestnou činnost. Takovému zefektivnění a adaptaci mají napomoci právě dohoda o vině a trestu, institut spolupracujícího obviněného (v budoucnu možná i soukromá žaloba). Je důležité zkoušet nové cesty a reagovat tak na kriminalitu, jež se taktéž vyvíjí. Není ale možné, aby základní zásady podlely úplnému roztržení a byly tak ohroženy i základní cíle trestního řízení.

Literature:

- ČT24: Obviněnému poprvé spolupráce zkrátila trest [online]. 2011 [cit. 2012-10-13]. Dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/111863-obvinenemu-poprve-spoluprace-zkratila-trest/>.
- FENYK, Jaroslav. Veřejná žaloba. Díl první. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2001, svazek 62. 215 s.
- FENYK, Jaroslav. Zásada legality nebo oportunité v novém trestním řízení? In: DÁVID, Radovan a kol. (eds.). Dny práva – Days of Law – 2010 [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 21. 10. 2012]. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Fenyk_Jaroslav_\(4085\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Fenyk_Jaroslav_(4085).pdf).
- FENYK, Jaroslav. Základní zásady trestního řízení – dogmata nebo stigmata? In: Pocta Dagmar Císařové k 80. narozeninám. 2012 (dosud nevyšel).
- JALČ, Adrián. K niektorým aspektom dohodovacieho konania v trestnom konaní. Trestněprávní revue. 2011, roč. 11, č. 4. ISSN 1213-5313.
- JELÍNEK, Jiří. et al. Trestní právo procesní. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010. 784 s. ISBN 978-80-87212-30-1.
- KORBEL, František, BRŇÁKOVÁ, Simona. Dohoda o vině a trestu. Trestněprávní revue. 2008, roč. 8, č. 9. ISSN 1213-5313.
- MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, roč. 41, č. 1. ISSN 1210-9150.
- MUSIL, Jan. Korunní svědek – ano či ne? Trestní právo. 2003, roč. 8, č. 4. ISSN 1211-2860.
- MUSIL, Jan. Nová polská publikace o organizované kriminalitě, korunním svědkovi a terorismu [online]. Ministerstvo vnitra ČR

[cit. 2012-10-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/nova-polska-publikace-o-organizovane-kriminalite-korunnim-svedkovi-a-terorismu.aspx>.

- POKEINOVÁ, Margita. Mimoriadne zníženie trestu v konaní o dohode o vine a treste. *Justičná revue*. 2009, roč. 61, č. 4. ISSN 1335-6461.
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, KRATOCHVÍL, Vladimír. Jsou dohody v trestním řízení přípustné a nutné? *Kriminalistika*. 2004, roč. 33, č. 3. ISSN 1210-9150.
- RŮŽIČKA, Miroslav, ŠABATA, Karel. Dohoda o vině a trestu de lege ferenda v České republice a možnosti využití slovenské právní úpravy. *Státní zastupitelství*. 2009, roč. 7, č. 6. ISSN 1214-3758.
- SCHRAMHAUSER, Jan. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 12, č. 1. ISSN 1213-5313.
- SYROVÝ, Ivan. Nárok na dohodu o vine a treste. *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 8. ISSN 1335-6461.
- ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: ASPI, 1999. 403 s. ISBN 8085963892.
- VANTUCH, Pavel. Ochranná opatření v trestním zákoníku [online]. *Právní rádce* [cit. 2010-12-31]. Dostupné z: http://pravniradce.ihned.cz/c4-10078240-40206950-F00000_d-ochranna-opatreni-v-trestnim-zakoniku.

Contact – email

170334@mail.muni.cz